**Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2017 talousarvioksi, luku 28.90**
Kunta- ja terveysjaosto 27.9.2016

VM/Kunta- ja aluehallinto-osasto
Arto Salmela

## Kuntatalous

Kuntatalouden kehitysnäkymiä on arvioitu talousarvioesityksen yhteydessä valmistellussa kuntatalousohjelmassa vuodelle 2017. Kuntatalous on ollut viimevuodet kireä ja sen arvioidaan myös pysyvän lähivuodet tiukkana. Tilastokeskuksen julkaisemien ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli vuonna 2015 lähes 2,7 mrd. euroa, mikä kattoi poistoista noin 96 prosenttia. Kuntien vuosikate heikkeni vuonna 2015 noin 300 milj. euroa, mutta kuntayhtymien vuosikate vahvistui noin 130 milj. euroa. Vuosikatteen heikentyminen johtui ensisijaisesti vuodelle 2014 kirjatuista liikelaitosten yhtiöittämisistä aiheutuneista satunnaisista tuloista. Yhtiöittämisten aiheuttamien muutosten vuoksi vuosien 2014 ja 2015 vertailu onkin hankalaa. Liikelaitosten yhtiöittämiset lisäsivät satunnaisia tuloja vuonna 2014 arviolta 1,7 mrd. euroa, kun ne vuonna 2015 laskivat tavanomaiselle tasolleen noin 300 milj. euroon. Syksyn 2015 kuntatalousohjelmassa tehtyyn ennusteeseen verrattuna kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli kuitenkin lähes 500 milj. euroa vahvempi.

Kuntatalouden kokonaismenojen ja –tulojen arvioidaan kehittyvän vuosina 2016 - 2020 hyvin vaimeasti. Tilikauden tuloksen arvioidaan vahvistuvan vuosina 2016 - 2017 mutta se heikkenee taas vuosikymmenen loppupuolella. Vuosina 2016 - 2017 kuntataloutta vahvistavat kuntien sopeuttamistoimet sekä hallitusohjelman mukaiset toimenpiteet.

Kunnat ovat jatkaneet toimintojensa sopeuttamista vähentämällä muun muassa henkilöstömenoja. Kokonaisuutena kuntien toimintamenot ovat kehittyneet erittäin maltillisesti. Toimintamenojen kasvua on hidastanut myös pieni kustannustason nousu. Kireä taloustilanne on merkinnyt monissa kunnissa myös kunnallisverotuksen korotuksia. Vuodelle 2016 tuloveroprosenttia korotti 45 kuntaa (mukaan lukien Ahvenanmaa). Korotuksia tehtiin erityisesti pienissä kunnissa, joten keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu jäi vähäiseksi.

Kuntien lainakanta jatkoi kasvuaan vuonna 2015. Lainakanta nousi noin 15,5 mrd. euroon eli 2 840 euroon/asukas (kasvua noin 0,83 mrd. euroa). Lainaa kunnat ottivat viime vuonna lähes saman verran kuin toiminnan ja investointien rahavirta oli negatiivinen.

Kuntien talouden tunnuslukujen tarkastelussa on tärkeä huomioida kuntien toimintojen yhtiöittämisen vaikutukset. Yhtiöittämisen vaikutukset näkyivät tunnusluvuissa erityisesti vuosina 2014 ja 2015. Liikelaitosten ja ammattikorkeakoulujen yhtiöittämisellä oli vaikutuksia kuntien toimintakuluihin, toimintatuottoihin, vuosikatteeseen. Vuonna 2016 tilastollinen vertailtavuus normalisoituu ainakin tämän tekijän osalta.

Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyyn ei tule kuluvana vuonna vuosien 2014 ja 2015 tilinpäätöstietojen perusteella uusia kuntia. Tämä on ensimmäinen vuosi vuoden 2007 jälkeen, jolloin menettelyjä ei käynnistetä.

Kaikkiaan kuntien valtionapuihin esitetään vuonna 2017 määrärahaa 10,3 mrd. euroa, mikä on yli 800 milj. euroa (7,3 %) vähemmän kuin vuonna 2016. Laskennallisiin valtionosuuksiin esitetään 9,4 mrd. euroa, mikä on noin 500 milj. euroa (5,1 %) vähemmän kuin kuluvana vuonna.

## 28.90 Kuntien tukeminen

*Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (28.90.30)*

Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen on esityksen mukaan 8 543 milj. euroa. Se on noin 444 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Esitykseen sisältyy useita kuntien ja valtion välillä kustannusneutraaleja eriä kuten perustoimeentulotuen Kela siirtoon liittyvä 331 milj. euron valtionosuuden vähennys, 390 milj. euron verotulomenetysten kompensaatio sekä yli 80 milj. euroa kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämiseen liittyvää valtionosuuden pienenemistä.

Valtionosuutta vähentävät muun muassa:

- Edellisellä hallituskaudella 2012 - 2015 ja kevään 2016 kehysriihessä sekä talousarvioesityksen yhteydessä päätetyt valtionosuuden leikkaukset, yhteensä 125 milj. euroa (aiemmin päätetty leikkaus 50 milj. € ja indeksisidonnaisten menojen säästöön liittyvä leikkaus 74,8 milj. € )
- Kilpailukykysopimukseen liittyvä 356 milj. euron leikkaus. Kilpailukykysopimuksen kokonaisvaikutus kuntatalouteen on -90 milj. euroa vuonna 2017.
- Negatiivisen valtionosuusindeksin aiheuttama 50,1 milj. euron vähennys
- Hallitusohjelman mukaiset esitykset kuntien tehtävien vähentämisestä; ja
- Perustoimeentulotuen Kela-siirto, jonka vuoksi kuntien maksuosuus vähennetään valtionosuudesta, vuoden 2017 arvio on 331 milj. €

Määrärahan tasoa nostavat:

- Hallitusohjelman mukainen omais- ja perhehoidon kehittäminen mm. turvaamalla omaishoitajille oikeus kolmeen vapaapäivään kuukaudessa sekä vanhusten ja veteraanien kotipalvelujen kehittäminen (100 %:n valtionosuus)
- Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, 34,5 milj. €
- Kuntien verotulomenetysten kompensaatio, 390 milj. €
- Asukasluvun ja määräytymistekijöiden muutos, 37,7 milj. €

Vuonna 2017 valtionosuusprosentti on 25,23, siinä on vähennystä vuoden 2016 tasoon verrattuna 0,38 prosenttiyksikköä. Vähennys johtuu yllä mainituista valtionosuuden leikkauksista sekä tehtävämuutoksista.

Kaikkiaan vuoden 2017 talousarvioesityksen vaikutus kuntatalouteen on 39 milj. euroa positiivisen puolella.

*Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki* (28.90.31) 27 milj. €.

- Määrärahalla maksetaan kuntaliitosten yhteydessä kunnille yhdistymisavustuksia sekä mahdollisia valtionosuuden vähenemisen korvauksia

*Maakuntien sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen* (28.90.22) 14,3 milj. €.

- Määrärahalla tuetaan maakuntauudistuksen valmistelua sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittämistyötä

*Valtion, maakuntien ja kuntien yhteisen tietohallinnon kehittäminen (28.90.20)* 10 milj. €

- Määrärahalla tuetaan maakuntahallinnon perustamisen valmistelua ja väliaikaishallinnon ICT-muutostuen valmistelua sekä tuetaan ja nopeutetaan kuntien tietohallintokehitystä.